№ 77 (273) Ausgabe A.

HOMAN

Bielaruskaja Wilenskaja časopiś
wychodzić dwa razy ŭ tydzień: u aŭtorki i piatnicy.
Adres redakcyi: Wilnia, Wilenskaja 33.
Adres administracyi i ekspedycyi: M. Stefanskaja 23.

Cena z pierasyłkaj i dastaŭka ...aty.
na 1 hod—10 m. 80 fen., na 1/2 hodu—5 m. 40 fen., na 3 miesiacy — 2 m. 70 f., na 1 mies.—90 f.

CANA ABWIESTAK.
Na 4-aj staranie za radok drobnymi li'a-ami — 25 fen.; drobnyja abwiestki pa 5 fen. za słowa. Abwiestki ab śmie ci — 60 fen. za liniejku drobnym drukam.

№ 77 (273) Hod III. Wilnia. 1 kastryčnika 1918 h. Cana 10 fen. (5 kap.)

Telehramy.

30 wieraśnia.

Zachodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaha i *hieneral an-šefa f. Ben'a*: U Fland yi worah pradaŭžaŭ swaje šturmy. U yŭ woraha ŭ našyja pazycyi 27 wieraśnia zmusiŭ nas adciahnuć nazad naš f ont za adrezak Handcem i ačyścić duhu Wytšet. Wardžyja ataki tutaka adbity. Pamiž Pašendal i Becelar worah prasunuŭsia da Morsled i Dadycel. Tutaka my jaho zatrymali. My bjomsia ŭ dalinie Lis

Wialikija bitwy miž Kambre i San Kanten. S proč Kambre worah dźwinuŭ 16 dywizij. Na poŭnač ad Kambre paŭtoranyja 8 raz silnyja warožyja šturmy adbity ŭdzčnymi kontratakami. Worah uwarwaŭsia u pradmiesc e Kambre. My stajom na z chodnim bieraz e hora u i adbili zaŭziatyja ataki. Ataki woraha na poŭnač ad Markojń złamalisia pry darozie Kambre-Masnijer. Na poŭdzień ad Markojń worah adcisnuŭ nas na froncie Gonlje—Belanliz. Miž Gonlje i Belikur my adbili paŭtoranyja ataki woraha biez a tačy. Časowa stračanyja Wille—Gislen my 'adabrali kontratakaj nazad. Pamiž Belikur i Belanliz worah pierajšoŭ cieraz kanał. My jaho zatrymali na linii Belikur—Žankur—Leokur.

U Wial mu udačnym zakančeńni ŭčarajšych bajoŭ učastwawali wojski ŭ ich niamieckich płamion. Anhlijcy zapłacili za swaje miajscowyja ŭdačy wielmi wysokimi krywawymi stratami.

Front niamieckaha Naślednika i *Galwica*: Pry kanale Uaz-Eń my ŭziali pałonnych. Francuzy pradaŭžali swaje zaŭziatyja šturmy miž Swip i Eń, amerykancy pamiž Argonami i Maas. Pamiž Obriw i Sompiu my adbili dziewiacirazowyja šturmy woraha pierad našymi linijami. Dalej na ŭschod Manr i Ardej zastalisia ŭ rukach woraha. Z asobnaj siłaj amerykancy šturmawali miž Argonami i Maas. Ich šturmy zusim adbity. Z abodwuch bakoŭ daliny Er my adabrali ad woraha Aprmon i les Montrbo i adkinuli amerykancaŭ bolš jak na adzin kilometr nazad.

Myžbili ŭčora 45 woražych samalotaŭ.

WIENA. 28.IX. Idučyja z Italii wiestki, što Aŭstryja maja zrabić u chutkim časie z Italijaj asobny mir, ŭsio jašče pašyrajecca ahientami. My upoŭnamočany dawiaści da wiedama, što hetyja wiestki zusim nie adkazujuć praŭdzie.

LONDON. 28.IX. (Reŭter). Byŭšy ministar-prezydent Eskwit zajawiŭ u adnoj pramowie u Menčestry, što austryjackaje mirnaje pradłažeńnie, niezaležna ad jaho pryčyn, treba ličyć niepraktyčnym: „Pryjšoŭ čas, kali najlepšyja hałowy pamiž sajužnikami pawinny zaniacca praktyčnaju staranoj pytańnia ab sajuzie narodaŭ“.

HELSINGFORS. 28.IX. (W.T.B.). Pry sionniašym uračystym adkryćci nadzwyčajnaje sesii finskaha sejmu regient Swinchuwud zajawiŭ, što budzie uniesieny nowy prajekt konstytucyi, jaki pawinien być razhledžany pierad wybarami karala. Prajekt maje kolki punktaŭ, jakija zjaŭlajucca ustupkaj žadańnia respublikancaŭ.

KIJEU. 26.IX. Wialiki kniaź Nikałaj Nikałajewič zajawiŭ korrespondentu hazety «Dnia», što stwareńnie nowaha uschodniaha frontu zrujnawała-by Rasieju da kanca. Jon haniŭ, što sajužniki umiešywajucca wa ŭnutranyja sprawy Rasiei i zajmajuć jaje terrytoryju. Ratunak Rasiei moža pryjści tolki ad ruskich. Kali dla hetaho patrebna čužaziemnaja pomač, to treba źwiarnucca da Niamieččyny, intaresy jakoje bližej da ruskich.—Ukraina i Krym służać prykładam taho, što niemcy nie miašajucca wa ŭnutranyja sprawy zaniatych imi ziamiel.

PARYŽ. 28.IX. Agienstwa Hawasa paćwiardžaje patapleńnie torpedaju u Adryjatyckim mory francuskaj padwodnaj łodki. Sprawa idzieć, widać, ab patapleńni padwodnaj łodki «Cyrce», jakaja nie wiarnułasia u swaju hawań.

WIENA. 29.IX. (W.T.B.) *Uradowa.* Na Ałaanskim užbiarežžy i pry Beracie adkinutu italjanskaje nastupleńnie.

BERLIN. 29.IX. (W.T.B.). U ličnych udačnych nadpawietranych bitwach 28 wieraśnia našyja marskija lotčyki žbili 9 samalotaŭ i uziali 8 lotčykaŭ u pałon. U nas strat niama.

Redakcyja „Homana“ prosić usie piśmy, rukapisy da druku, karespandencyi, hazety i h. p. pasyłać joj **TOLKI** pa adresu **Wilenskaja wul. 33, kw. 1**.

Na froncie maje značeńnie dzieła. Dziełam baćkaŭščyny nazywajecca: padpiska na wajennuju pazyku.

Wilnia, 1 kastryčnika 1918 h.

Bielaruski narod, katory prad wajnoj pačynaŭ tolki dawiedawacca, chto jon, pačynaŭ tolki warušycca, z rewalucyjaj pračnuŭsia i zachacieŭ uziać swaje sprawy ŭ swaje ruki. Wyšejšym wyjaŭleńniem woli bielaruskaha narodu jość žadańnie niezaležnaści swaje Baćkaŭščyny. Žadańnie heta wychodzić nie ad kučki intelihentaŭ, nie ad usiaje nawiat intelihencyi, ale ad usiaho wialikaha bielaruskaha narodu. Uwieś bielaruski narod na čyślenych źjezdach wykazaŭ swajo wialikaje žadańnie stać wolnym i niezaležnym.

Z taho mamentu prajšło ŭžo šmat času. Ale nia hledziačy na ŭsie muki, na ŭsie honki i pieraškody z boku našych złośnikaŭ i čužnikoŭ, ideja bielaruskaj niezaležnaści idzie ŭsio hłybiej, usio šyrej i bielaruski narod jašče hałaśniej kryčyć: „niachaj žywie niezaležnaja Bielaruś!“ Pahaleły, zharuščany, spakutawany bielaruski ŭciakač, raskinieny pa biazmiežnym abšary byŭšaj Rasiei, z poŭnymi wiery wačyma kaža: „a ŭsio-tki my dabjomsia niezaležnaści!“

I ničoha nam nia zrobiać našyja złośniki! Čaho nas hukajuć da Rasiei? Maskoŭcy nam swaje? Asławianizawanyja monhoły nia mohuć być adnaje krywi z sławianami. Jakija jany nam swaje? Dyj być zabitym adnolkawa niepryjemna swaim ci čužym; razbojnik, katory dziaržyć nož la horła swajho brata, užo jamu nia brat. Što nam dali maskoŭcy za 150 hadoŭ ich panawańnia nad nami i što jany mohuć dać? Aprača demoralizacyi, raspusty, nierazbirańnia ŭ tym, što jość dobraje i što błahoje— ničoha. Maskoŭski duch raskładaje bielaruskuju dušu, jon asłablaje jaje palot. Z zdarowaha ducham, čystaha, pazirajučaha ŭ nieba bielarusa, zrobiŭsia-b paŭzun pa bałocie, jak maskowiec, katoramu ŭsio dobraje i ŭsio błahoje razam i katory, zdajecca, patrapiŭ-by apahanić samaje nieba swaim byćciom. Dy ciapier jašče Maskoŭščyna haryć u ahni anarchii i pierastanie hareć nia skora i, pryłučyŭšysia da jaje, nia tolki nia možna jaje ŭratawać, ale i samomu prydziecca zhareć. Dyk nia moža być hutarak ab adbudowie Rasiei, ab pryłučeńni da Maskoŭščyny.

Na što nas zahaniajuć da Polščy? Ciapier wiadziecca niahodnaja ahitacyja za Polšču. Ahitacyju wiaduć ksiandzy i pany. Što dziejecca pamiž katalickim duchawienstwam? Adna, pakul što mienšaja, časć jaho, świadomaja bielaruskaja, pieraśledujecca i wyhaniajecca. Ksiandzom bielarusam wyšejšyja polskija ŭłaści źwiazawajuć ruki i nohi i jany abiazbrojenyja musiać hladzieć na bieskaniečnyja muki swajho narodu. Wyrablajuć-ža ksiandzy palaki toje, čaho, zdajecca i śnić nikoli nia možna było. Zahaniajučy bielarusaŭ-katalikoŭ da Polščy ks. palaki korystajuć samym B ham u swajoj niahodnaj rabocie. Nia chočaš bielarusie-sialanie padpisacca pad prośbaj ab pryłučeńni da Polščy, što šyracca ŭ pawiecie Bielastockim i Sakolskim, i tabie skažuć źwiery ŭ wopratcy ksiandza, što ty błahi katalik, što nie dastanieš zbaŭleńnia. Uwachodziš ćwiorda za swajo, dabiwaješsia bielaruskaj škoły i inš., ciabie časta nia prymajuć da spowiedzi. Dyk zapomni, bielarusie, twaich niepryjacielaŭ i wiedaj zaŭsiody, što ad maskoŭcaŭ i palakoŭ ty možaš adnaho spadziawacca—śmierci! Śmierci duchoŭnaj, ekanamičnaj i ŭkancy, fizyčnaj. I stoj na swaim. Na hetaj ziamli my žyli tysiačy hadoŭ, mieli kališ našyja prodki wolnaje i ščaśliwaje žyćcio, jak nia puščali haspadaryć u siabie hetym našym złośnikam. Ziamli rodnaj, zmočanaj našym potam i krywioj my nie addadziom, choć by pany-palaki zakłali jašče balej bankaŭ, kab adabrać jaje ad nas.

Mo skažuć, što nia zmožam abaranicca ad Maskoŭščyny. Ale niama ŭžo taje Maskoŭščyny, što była raniej. Ad tych žaleznych ruk, jakimi Maskoŭščyna dziaržała nas za horła 150 hadoŭ, užo ničoha nie zatałosia. Ciapier Maskoŭščyna tolki wialikšaja za nas, ale-ž nie adny my, bielarusy, dabiwajemsia niezaležnaści. Dabiwajucca jaje i šmat inšych „inarodcaŭ“ i ŭsie jany, apračа Polščy, našyja pryjacieli. Dyk razam nas šmat. Chto spahadaje palakom?—Apračа tych, dalokich, što Polščy mała znajuć — nichto. Našy-ž susiedzi, apračа palakoŭ i maskaloŭ, našyja pryjacieli. Pry ščyraj wialikaj pracy z našaha boku my možam śmieła skazać na ŭwieś świet: niachaj žywie wolnaja, ščaśliwaja, bahataja, niachaj žywie niezaležnaja Bielaruś!

Urešcie pryznalisia.

Polskija nacyjanalisty zaŭsiody starajucca ŭsich pierakanać, što jany najlepšyja i najwiarniejšyja syny Katalickaha Kaścioła: „Polonia semper fidelis“. (Polšča zaŭsiody wiernaja) Metu hetaj raboty lohka zrazumieć. Usio heta robicca dla taho, kab wykarystać siłu i ŭpływy Katalickaha Kaścioła na swaju karyść. Woś zaŭziatyja nacyjanalisty chočuć uziać monopol nawiet na Katalicki Kaścioł. Wiedama, čaławieku nie aśleplenamu nacyjanalizmam, katory spakojna i razważna hladzić u minuŭščynu, jasna, što heta jość tolki palityčnyja i nacyjanalnaja reklama. Ale časami z polskich wusn možna čuć słowa praŭdy.

U № 218 „Dzienniku Wilenskaha“ niewiadomy aŭtar pišučy ab českim

nacyjanalnym kaściele, katory pačynaje znachodzić prychilnikaŭ miž asobami ničoha supolnaha z wieraj nia majučymi i dla katorych istnujuć mety tolki asabistyja, zakančywajučy swoj artykuł kaža: „prykład pawučajučy“ (przykład pouczający)

Dzieła hetaha my razhledzim wypadki ŭ historyji, Polskaha narodu, z z katorych my ŭbačym jak wyhladali miž palakami hetyja «pawučajučyja prykłady i što z boku palakoŭ byli sproby zarazić hetymi prykładami biełarusaŭ i litwinoŭ, što tolki adporny relihijny achanism hetych narodaŭ nia daŭ rasšyrycca pošaści

Pieršaj pošaściu, katoraja rasšyryłasia ŭ Polščy i katoroja pierajšła da nas była reformacyja.

U wieku reformacyi pradstaŭniki biasmałna usich herezyj išli ŭ Polšču, pačynajučy ad pradstaŭnikaŭ aryjanstwa, luteranstwa, kalwinstwa, — ŭ io heta znachodziła sardečnaje spatkańnie ŭ Polščy, usio heta šyryła swaje relihijnyja pierakonańni, usio heta starałasia zništožyć Kaścioł katalicki, i nia redka spatykajem, što katalickaje duchawienstwa ŭ Polščy abo pierachodziła samo u herezyi, abo było im prychilna. A našyja Litoŭska-Biełaruskija wielmožy zaražalisia hetymi nawinkami, usčapili ich nam. I tačym u nas protestantskich kaznadziejaŭ pierabiehajučych z miesta da miesta, z dworu da dworu. I ŭžo dajšla sprawa ŭ Polščy da taho, što ŭ senacie usie kresły, aprača zajmanych katalickimi biskupami byli ŭ rukach protestantaŭ.

Ci-ž heta nia było sprobaj stwaryć nacyjanalny kaścioł?

Dalej towjanizm z jaho mistyčna narodnai asnowaj ci nia byŭ nowaj sprobaj stwareńnia nacyanalnaha kaścioła?

Woźmiem stwareńnie Polskaha niezaležnaha Kaściola ŭ Amerycy.

Praŭda, pryčynaju paŭstańnia jaho byli ŭcisk z boku biskupaŭ irlandcaŭ, jaki ciarpieli palaki ŭ katalickim Kaściele, ale ram zdajecca, što adłučeńnie bolš 100 tysiačaŭ palakoŭ ad praŭdziwaha kaścioła, stwareńnie kaścioła nacyanalnaha z swajoj hierarchijaj nie dawodzić relihijnaj prywlazannaści palakoŭ da Katalickaha Kaścioła. Ale heta było ŭ Amerycy, dzie narod polski byŭ adarwany ad swaich wiosak, papaŭšy ŭ błahija warunki spabyŭsia wiery. A kazławity? Hetaž adna histaryčnaja kabieta i niekalki šubraŭcaŭ ksiandzoŭ adciahnuli ad Katalictwa bolš za 15 ksiandzoŭ i da 80 tysiačaŭ narodu. I heta było nia ŭ čužym baku, a ŭ swaim kraju, sarod swaich starych wiosak, pry sw ich kaściołach, ŭ katorych ich chryścili i hdzie z boku duchowienstwa jany nia mieli nijakaha ŭcisku. Heta ž i nas chacieli hetym samym kazławityzmam pačastawać, heta-ž i da nas siudy najaždžali z Polščy roznyja Furmaniki i Kowalskija, heta-ž i nas chacieli pierawieści na swaju, «polskuju» wieru.

Kozłowtyzm heta jašče adzin dowad prywiazanaści palakoŭ da Katalictwa.

Woźmiem Uniju. Kali prawasłaŭnyja biskupy zachacieli ŭparadkawać carkoŭnyja sprawy i pałažyć kaniec razdziełu Carkwiej i z hetaj metaj złučylisia z Zachodnim Kaściołam, to palaki, kali ŭbačyli, što Unija budzie praškodaju palačywańi,—hetulki pałažyli staralnia, kaby Uniju zništožyć.

Heta-ž biednyja unijackija biskupy krywawymi ślažmi zaliwalisia ad prychilnaści i katalickaj pomačy palakoŭ.

Heta jašče adzin dawod katalickaści palakoŭ.

A polskija škoły? Heta ž renehaty Unii Siemaško, Zubko i šm. inš. heta-ž byli edukawanyja na teolohičnym fakultecie Wilenskaha Uniwersytetu, u najlepšym časie jaho raźwićcia, kali byli takija profesary, jak Šniadeckija i inš.—ale Siemaško i inš. słuchali wykładaŭ ks. Kłonglewiča, što ŭ časi swaich lekcyj wyśmiejwaŭ rapležaŭ; słuchali wykładaŭ ks. Strojnoŭskaha, što adniaŭ duchoŭnuju seminaryju z-pad zahadu biskupaŭ, bo uważaŭ što im niama čaho ŭ seminaryi rabić.

Heta-ž Žylinskija, Senčykoŭskija, Tupalskija, Niemekšy, i inš. ksiandzy, što chacieli zništožyć u našym kraju katalictwa, heta byli wučni polskich škołaŭ i sami byli palakami, u swaim časie zamiešanyja ŭ paŭstańni.

A chto šyryŭ na Litwie i Biełarusi masonstwa? — Palaki, a nawiet i polskaje duchawienstwa, bo ŭ Wilenskaj kapitule ŭžo siadzieli prałaty-masony.

A sumyslnaje pašyrywańnie miž sialanami biełarusami i litwinami fałšywaha pahladu, što jany «polskaj» wiery, a potym heta wykarystawałasia pry zapisiach, jak palakoŭ.

Usio zapraŭdy wierujučaje polskaje hramadzianstwa ŭ Polščy i na Litwie daskanalna wiedaje, što ŭsie swieckija ludzi tak hołasna wymahajučyja ŭ kaściołach polskaj mowy, stajačyja na hranicy bycćm katalickim sami jość padšyŭšymisia pad klerykalizm — niawierujučymi.

Wiera ŭ palakoŭ składajecca tolki z nacyjanalizmu, niama ŭ jaje ani hłybokaha pačućcia, ani zapraŭdy ščyrych malitwaŭ, bo ŭ ich usio zamianiaje patryotyčnaja pieśnia.

Kali chto čytaŭ i pamiataje, što ŭ Waršawie ŭ časie ŭračystaści ŭhodak 3 maja była imša i ŭ časie konsekracyi muzyka ihrała... «marša Dombroŭskaha».

N apošku niamajem patreby šukać prykładaŭ u Waršawie, kali ŭ nas u Wilni ŭ letniaja pracesija na Božaje Cieła zamianiłasia ŭ palityčnuju demonstracyju i bolš my čuli pieśniu «Boże coś polska» čymsia «Twoja cześć chwała».

Ale najlepšaje świadoctwa daje pałakom wiadomy duchoŭny piśmiennik niabožčyk žytomirski biskup Karol Niedziałkoŭski (polak).

„Z usich sławian-katolikoŭ,— kaža biskup,—mała katalickaj świadomaściu, palaki—katoliki dali tolki wypieradzić słabie čecham.—Znač palakoŭ wypieradzili ŭ swiadomaści i ŭ katalickaj pracy małyja narody, jak sławiency, sławaki, chorwaty—kataliki.

Z hetaha ŭsiaho bačym, što „Polonia semper fidelis“ heta tolki dabratliwy kampliment nia majučy wialikšaj wartaści.

Dyk treba skazać redakcyi «Dziennika Wilenskaha» ščyry dziakuj, što jana choć ciapier źwiarnuła na heta swaju ŭwahu. Chaciełasia b tolki, kab «Dziennik Wileński» pisaŭ krychu jašče.

I. Doŭbnia.

Ab prawasłaunaj Carkwie na Biełarusi.

Jak dobra kaža ŭ № № 74 i 76 «Homana» wiadomy pradstaŭnik biełarusaŭ katalikoŭ, adnej z najpilniejšych spraŭ biełaruskaha adradžeńnia jość uwiadzieńnie biełaruskaje mowy ŭ Kaściol. Heta samaje my, prawasłaŭnyja biełarusy, pawinny skazać ab prawasłaŭnaj Carkwie ŭ nas. Byŭ niekali čas, kali pradstaŭniki prawasłaŭnaj carkwy byli najlepšymi abaroncami biełaruskaj idei i biełaruskaha narodu. Pašla pamału, jak upadała biełaruskaja kultura, i praca prawasłaŭnaha duchawienstwa dla biełaruskaj sprawy taksama słabieła. Ale ažno da 1839 hodu biełaruskaja mowa adna panawała ŭ prawasłaŭnaj Carkwie na Biełarusi. Službu adpraŭlali pasławiansku, a propowiedzi i wyjaśnieńnie abradaŭ byli pabiełarusku. I nikomu tady nia prychodziła nawiet udum, kab možna było ŭ Carkwie ŭ nas zamianić biełaruskuju mowu jakoj-niebudź inšaj. Adnak toje, ab čym nikomu nia dumałasia, što išło procił samaje pryrody, zrabiŭ car Mikałaj I. Ukazam jaho ŭ 1839 h biełaruskuju mowu było zabaronieno ŭžywać u cerkwach i kaściołach. Ale, nia hledziačy na hety zabaron, biełaruskaja mowa i pašla 1839 h. nieaficyalna ŭžywałasia ŭ cerkwach. Trudna było adrazu wyrwać toje, što biełaruski narod mieŭ z samaha pačatku swajho kulturnaha žyćcia. Ale pašla rusyfikatarskija seminaryi zrabili swajo. Nowaje pakaleńie świaščeńnikaŭ, adarwanaje ad usiaho rodnaha abmaskalenaje, stała pa duchu bolš maskoŭskim, čym prawasłaŭnym i biełaruskim. Sprawy prawasłaŭnaj Carkwy byli zakinieny, wystupiła za toje jarka dzieła abrušeńnia swajho narodu. Samaje nawaročawańnie na prawasłaŭje było roblena z rusyfikacyjnaj metaj. Nacyanalnaje zdradnictwa stała honaram. Za jaho našych świaščeńnikaŭ ždała pawyšeńnie. Za toje, jak pieraśledawany byli tyja świaščennik, što astalisia wiernymi słuhami Carkwy i rodnaha narodu.

Razam z biełaruskim adradžeńniem pačaŭsia ruch i sierod biełaruskaha prawasłaŭnaha duchawienstwa. Ruch hety dahetul wielmi pašyryŭsia.

Bieraściejskaja Unija i Polšča.

I.

(histaryčny zarys).

Biełaruś, jak i ŭsie kulturnyja hasudarstwy ŭ XVI stalećci, nie abyšłasia biez relihijnych zmahańniaŭ; roźnica tolki ŭ tym, što na Zachadzi išło zmahańnie miž katalictwam i protestanctwam, na Biełarusi takža išło zmahańnie miž pieršymi i druhimi, ale razam jašče i miž katalictwam i prawasłaŭjem. Paświačajučy hety zarys zmahańniu katalictwa z prawasłaŭjem my chočam razhladzieć, jakuju metu mieła ŭ hetym zmahańni Polšča, jak zaintarasawanaja ŭ hetym palityčna i relihijna. Ale raniej čymsia pačniom razhladać hetuju metu treba źwiarnuć uwahu na stan samoha prawasłaŭja jašče da Bieraściejskaje unii.

Usie historyki, što apisawajuć historyju Zachodnaj prawasłaŭnaj Carkwy, adnahałosna pryznajuć, što stan tahočasnaha prawasłaŭnaha duchawienstwa jak u značeńni kulturnym, tak i moralnym byŭ strašenna nizki. Zrazumieła, što pry takich warunkach duchawienstwa nie mahło mieć nijakaha ŭpływu na narodnuju masu. Ab škołach u tym časie nawiet i hutarki nia było. Praŭda, pry niekatorych kłaštarach i byli škoły, ale ŭ ich wučyli tolki čytać, pisać i carkoŭnaha piajańnia. Ab škołach, hdzie-by mahło dastawać praświetu budučaje duchawienstwa hutarki nia było nijakaje.

Tolki ŭ pałowie XVI stalećcia strach prawasłaŭnych prad jezuictwam, razšyrajučymsia na Biełarusi i Litwi, ci strach prad tym, kab jezuickija kolehii, katoryja mieli dźwiery adčynienyja dla moładzi ŭsich wier, nia paciahnuli pierachodu jaje ŭ katalictwa, wyzwaŭ adkryćcie škoł.

Pieršaj wyžšaj, štoś padobnaj da akademii, była škoła ŭ Ostrohu, što zakłaŭ kniaź Konstantyn Ostrožski ŭ 1580., h. dalej założany byli prawasłaŭnymi bractwami ŭ Lwowie ŭ 1586 h., u Wilni ŭ 1588 h. i ŭ Bielaj ŭ 1594 h. (hl. Fleraŭ «O cerkowna prawasł. bractwach 1875 h.) Zrazumieła, što heta było wialikim krokam upierad, ale dziakujučy tahočasnym trudnaściam darožnym, škoły hetyja mała zrobili dla kulturnaha padniaćcia prawasłaŭnaha duchawienstwa (hl. „Brozeska unija“ biskupa Likoŭskaha wyd. 1896 h.)

Pawažnym świadoctwam hetaha može być list najharačejšaha praciŭnika Unii kn. Konstantyna Ostrožskaha pisany da Woładzimirskaha biskupa Ipacija Pocieja ŭ 1593 h. «Nie dla čaho inšaha razmnožyłasia miž ludźmi prawasłaŭnymi hultajstwa, aspałaść, adstupnictwa, a najbolš dzieła taho, što niama wučycialoŭ, niama apawiedačoŭ słowa Božaha, niama kazańniaŭ, a zatym stałasia i źniščeńnie chwały Božaje i Jaho Carkwy, nastupiŭ hoład u słuchańni słowa Božaha“.(hl. Leon Kreŭza «O jedności cerkoŭnaj».

Hety ža samy aŭtar, archimandryt Wilenski z prawasłaŭnaha unijat, u swajoj pracy «O jedności Cerkoŭnaj»-wydanaj u Wilni u 1617 h. zadumawajučysia ab karyściach dla Rusi ad prawasłaŭja piša: «Karyści niejakaje, a škody wialikija. Ciemna ahulnaja miž duchawienstwam i stanam świeckim, tak što nikatoryja świeckija panowie sprawadzili heretykaŭ z zahranicy dla swaich škołaŭ».

Meleci Smatrycki, prawasłaŭny arcybiskup połacki, ščyry propahatar prawasłaŭja (paźniej pierajšoŭ u uniju) miž inšymi piša: «Ruś prawasłaŭnaja podobna bies nawuki (jak i Hreckaja Carkwa). Troch kaznadziejaŭ nia znojdzieš. A i tyja, kab nia čytali katalickich kazańniaŭ, słowa skazać nie patrapili-by. Hałodny narod praz hoład da słowa Božaha ledźwie žywie» (hl. Exaethesis, Lwoŭ 1629 i Paracnesis hetaha-ž aŭtara, Krakaŭ 1629) h.

Słowy: Ruś, ruski, rusič, rusin adnosilisia ŭ toj čas da biełarusaŭ i aznačali: Biełaruś, biełaruski, biełarus. Ciapierašnich-ža rasiejcaŭ ci wielikarosaŭ tady u Biełarusi, Litwie, Ukrainie, i inš. ziemlach nazywali maskoŭcami, ziamlu ich Maskoŭščynaj, a zahranicaj Maskowitus, Maskowia. Maskoŭcy ŭtwarylisia ad sławinizacyi finaŭ. Finy pryniali sławianskuju mowu, ale zachawali swoj typ. Prymajučy sławianskuju mowu finy pierarabili jaje zhodna z swajoj psychikaj i hetkim paradkam utwarytasia maskoŭskaja, ci, jak ciapier kažuć, «ruskaja» mowa. Adnak u nazowach starych miest šmat astało ich finskich słoŭ. Słowa Maskwa značyć pa finsku „mutnaja wada“. Hetkim paradkam finy, utraciŭšy swaju mowu, zachawali swoj typ, a z mowy—nazoŭ samych siabie pa finsku.

U paźniejšyja časy maskoŭcy, chočučy być bolš słaŭnymi, pieraniali ad biełarusaŭ i słowa „ruski“.

Anastazy Sielawa, archimandryt Wilenski tłumačučy pryčyny, dzie a katorych paknuŭ prawasłaŭje, staw ó zakid zahadčykam prawasłaŭja, što jany praz swaju niačułaść pastyrskuju i nie świadomaść u sprawach Božych pazwalajuć swabodna šyryć u carkwie abmyłki heretykaŭ, z katorych płyła herezija miž prawasłaŭnym duchawienstwam i narodam: «Złowiercaŭ» ju nawukaj dapuščajecie trucić narod, katory jašče za padobnych pradmiestnikaŭ wašych byŭ na Rusi dobra patruty. Prad unijaj byŭ Skaryna, husyt, katory wam knihi parusku drukawaŭ u Praze Pryjmali jaho z pašanaj, dzieła taho, što zwaŭsia rusinam z Połacku, jak heta sam padpisawaŭ. Smakawali wam jaho druki. Čaławiek hodny, kazali, a rusin, brat naš, drukawaŭ. Budny i Laŭrenty Kryškoŭski, swaju aryjanskuju atrutu parusku nadrukawaŭšy razsiejali miž papoŭ, katoryja prynieli heta za lakarstwa, tak što jašče i ciapier majem trudnaści z papami, adyjmajučy im hety knihi z ruk. Kažuć, bowiem, što staryja carkoŭnyja knihi, a značyć dobryja i nie inačaj addajuć ich jak praz mus, Pamahli da taho i owyja maskoŭskija čerńiecy, katorych sam čort navučyŭ herezyi, za što byli zasudžany ŭ Maskwie, a pryjšoŭšy ŭ našy krai pryłučylisia da pieršych senataraŭ i wialikuju ličbu na Rusi patrucili; šmat jašče žywie, što ich znali, z imi jeli pili i dyskursaŭ ich słuchali.

(Dalej budzie).

Ciapier, kali niezaležnaść Biełarusi stała sprawaj dnia, kali jana nia hledziačy na ŭsie pieraškody našych niepryjacielaŭ, robicca, što raz peŭniejšaj, sprawa biełaruskaj prawasłaŭnaj Carkwy staić prad nami uwa ŭsioj swajoj šyryni. Pierš-na-pierš my pawinny dabicca niezaležnaści swaje Carkwy. Patrebna, kab biełaruskaja prawasłaŭnaja Carkwa nie zależyła ad Maskoŭščyny, kab najwyšejšaje ŭpraŭleńnie Carkwoj, było ŭ nas, pa Biełarusi, jak heta jość u Serbii—Bałharyi, Hrecyi i inšych prawasłaŭnych krajoch. Dalej pawinny być žbiełaruščany ŭsie duchoŭnyja seminaryi.

Razam z hetym propowiedzi ŭ cerkwach pawinny być pabiełarusku, nia kažučy ŭžo ab nawučańni relihii ŭ školach. Świaščeńniki, katoryja tolki razumiejuć, ale zabylisia hamanić pabiełarusku, pawinny nawučycca biełaruskaj mowy. Światoj pawinnaściu kožnaha świaščeńnika jość praca dla kulturna-nacyanalnaha, palityčnaha i ekanamickaha adradžeńnia swajho naroda. Hetym jany najbolš pamohuć i sprawie swaje carkwy.

Maksim Sakolič.

Biełaruskaje mastactwa.

Ciapier u Miensku krajowaja wystaŭka, uładžanaja štabam 10-aj armii. Wystaŭka pradstaŭlena niazwyčajna bahata. Woś što ŭ «Новымъ Вѣстнику» piša ab joj miž inšym Iwaška Gaštold:

„Krajowaja wystaŭka, uładžanaja štabam 10-aj armii zwaročawaje asabliwuju ŭwahu swaim bahaćciem i paŭniniej abrazoŭ minuŭšaha starawiečnaha mastactwa kraju. Charaktar jaje jarka biełaruski, i heta zrazumieła, bo čužyja ŭpływy byli tolki paźniej“. Aŭtar pakul što ŭ № 155 razhladaje tolki mastactwa, pradstaŭlenaje na wystaŭcy. „Dobra kaža ŭ katalozie ŭ pradmowie d-r A. Ippel, što słowa «Biełaruskaja škoła mastactwa» ŭžyta tut pieršy raz. Heta j praŭda, bo dahetul biełaruskim mastactwam u nas nichto nie zajmaŭsia i nawiet nichto nie dadumawaŭsia, što jano naahuł moža być. D-r Ippel kaža, što jość staraja pamiatka biełaruskaha mastactwa, abraz u katedralnym kaściele ŭ Krakawie, aznačany 1450 hodam i padpisany kirylickimi litarami pabiełarusku. Nadpis kaža, što mastak miesta Wilni pa zahadu Haspadara Kazimira Jahajławiča namalawaŭ heny abraz. Dla nas heta cikaŭny fakt byćcia i zachowu takoje darahoje pamiatki z pahladu histaryčnaha mastactwa (biełaruskaha), dyj jašče ŭ stalicy Polščy ŭ Krakawie.

Ale archeoloham ničoha nie wiadoma ab starych u wizantyjskim styli freskach, znojdzienych u kaściołach u Polščy, jak u Krakawie, tak i ŭ miście Lublinie. Tymčasam henyja freski majuć taksama nadpisy pabiełarusku kirylickimi litarami z aznačeńniem warunkaŭ swajho pakazańnia ŭ świet a tak sama hodu. Raźjaśnim ich paŭstańnie z histaryčnaj minuŭščyny. Jak wiedama polski karol, raniej litoŭski wialiki kniaź Jahajła, syn litoŭskaha wialikaha kniazia Olhierda i jaho žonki (biełaruski) ćwierskaj kniažny, — zaniaŭšy polski pasad i asieŭšy ŭ karaleŭskim zamku ŭ Krakawie, astaŭsia tym samym biełaruska-litoŭskim kniaziem, jakim i raniej byŭ. Jaho dwor składaŭsia z biełarusaŭ, litwinoŭ i palakoŭ; hamaniŭ jon tolki pabiełarusku, ab čym świedčyć polski historyk Šajnocha, apošniaja jaho žonka Sofija była biełaruskaja kniažna. Wiedama, što syn Jahajły i Sofii, Kazimir, wyrasšy siarod biełarusaŭ i žyŭšy, jak polski karol i litoŭska biełaruski wialiki kniaź to ŭ Krakawie, to ŭ Wilni, taksama byŭ balej biełarusam, čymsia palakom.

Z hetymi dwoma karalami złučanyja freskawyja pracy biełaruskich artystaŭ u Polščy kanca XIV, pačatku XV i druhoj paławiny XV wieka. Freski abo sprawiadliwiej astačy freskaŭ u Lublinie na ścianie miascowaha turemnaha kaścioła adnosiacca da 1413 h., nadpis pakazawaje imia majstry—Andreja. Freski ŭ Krakawie ŭ katedralnym kaściele karaleŭskaha zamku, dzie pachawany karol Kazimir i jaho žonka Alžbieta, z domu aŭstryjackaja pryncesa, pakrywajuć usie ścieny kaplicy, tak što jana robić uražeńnie prawasłaŭnaj carkwy. Nadpis pakazywaje, što raboty byli skončany ŭ kastryčniku 1478 h.

Z hetych histaryčnych dannych widać, što biełaruskaja škoła mastactwa maje za saboj bahatuju minuŭščynu. Samy stary abraz № 94 na wystaŭcy adnosicca da 12 stalećcia. Jon maje nadpis pabiełarusku, katoraja kaža, što Eŭdakim Kaminski z Bałočak (Ihumienski pawiet) „fundawaŭ“ heny abraz na pamiatku pamioršaje 16-ioch hadowaje dački swaje Taciany. Druhim wielmi ważnym abrazom jość № 95 na katorym namalawany Radziny Światoj Boharodzicy; hety abraz darahi tym, što ŭsie žonki na im u biełaruskich narodnych wopratkach (na haława «namiotki»). Jon adnosicca da 1649 hodu, jak świedčyć ab hetym nadpis pabiełarusku artysta: Roku Božaha 1649 Piotr Eŭsiejewič z Hałynič (5 wiorst ad Mahilewa). Cikaŭny jašče dziela swajho nadpisu abraz № 101; na im namalawany Chrystos paŭtakratar; nadpis pakazawaje, što abraz adnaŭlaŭ słuha Božy Kožma Haraj, dziela adpuščeńnia hrachoŭ 1723 hodu. Taksama zwaročawaje na slabie ŭwahu katalicki abraz św. Cecylii, apiakunki muzyki z rysunkam biełaruskich narodnych muzykalnych instrumentaŭ: dudy, liry i teorbara.

Usie abrazy i dzieła swajho źmiestu i dzieła nadpisaŭ i dzieła swaje wysokaje artystyčnaje raboty pradstaŭlajuć wysokuju archeologičnuju i artystyčnuju cennaść. Charaktar ich stylu miašany, tut jość zachodnia-eŭropejski ŭpłyŭ, katory žmiakčaje suchi i miortwaściudzlony bizantyjski styl. Heta j niama dziwa: usie balej darahija i artystyčnyja abrazy z swajho pachodžańnia z byŭšych unijackich cerkwaŭ našaha kraju“.

Wypadki u Bałharyi.

BERLIN. 26. X. **Hłaŭnaja kamisija Rejchstagu.** Štats-sekretar fon-Hinze uwiadamlaje „Jak Wam wiedama z wajennych padziejaŭ apošnich dzion bałhary pamiž Wardaram i Černaj znachodziacca u pawažnych kłapotach. Wajennyja wypadki upłyli na susiednija bałharskija armii. Wiestki z frontu byli zrazumieny bałharskim uradam Malinawa za nadta hrozna. Učora ranicaj u Sofii wydana zamietka dla druku, wodłuh katoraj Bałharyja pradłahaje adrazu zakončyć sajuznym armijam warožyja dziejstwy i prystupić da mirnych pierahaworaŭ. Zhodna z hetaju wiestkaju bałharskaja delegacyja u sieradu wiečaram byccam užo adprawiłasia u Saloniki.

Z tych wiestak, što ciapier jość, niełhi wywiaści pastupaje bałharski urad Malinawa ŭ zhodzi z bałharskaj armijaj, parlamentam i karalom. Nie ŭsie katoryja partyi parlamentu i ŭpływowyja koły narodu nia chočuć i čuć ab separatnym miru. Paplečniki sajuzu z centralnymi dziaržawami chiba što pawiaduć adpawiednuju rabotu. Pry pieršych wiestkach ab wypadkach na Macedonskim froncie niamieckaja hłaŭnaja kwatera pasłała wialikija siły na pomač bałharam. Austryjaki tak sama pasłali značnyja siły dla padtrymańnia. Specyjalisty dumajuć, što pasłanych siłaŭ zusim chopić dla ustanaŭleńnia wajennaje roŭnawahi. Pałažeńnie pawažnaje, ale niama pryčyny dapuskać, što Bałharyja maje stracić naznačanyja mety“.

BERLIN. 27.IX. Reuter pawiedamlaje ab pałažeńni ŭ Bałharyi, što sajuźniki adchilili pierahawory ab zamireńni, adnolka zhadzilisia pačać pierahawory ab miry. Ab bałharskaj delehacyi chodziać samyja raznarodnyja wieski. Z tutejšych wiestak nia usio jašče znachodzicca u Sofii.

BERLIN. „Voss. Zeitung“ daje taki abraz palityčnaha pałažeńnia u Bałharyi. Malinow—prawadyr demakratyčnaj party, ministar-prezydent parlamenckaj bolšaści—nia budučy ŭ siłach stwaryć kaalicyjnaha ministerstwa, stwaryŭ jaho tolki z swajej party, pryłučyŭšy kolki radykałaŭ. Z 217 členaŭ parlamentu da jaho partyi naležyć tolki 40. Da paplečnikaŭ centralnych dziaržaŭ naležać značnyja dziačyjasia u oppozycyi stambułoŭcy. Byŭšy ministar-prezydent Radasławaŭ wiarnuŭsia u Sofiju i zrobiŭ schod oppozycyjnych členaŭ parlamentu.

U Wilni i wakolicach

× **„Krywičanin“** Wyšaŭ pieršy № biełaruskaha miesiačnika „Krywičanin“. Zmiest: „Pamiatnik“ M. Bohdanowiča. Ad Redakcii. Nacyjanalnaje pytańnie. W. Łastoŭskaha. Turaŭskaje kniažstwa. W. Łastoŭskaha. Sonet, M. Bahdanowiča. Abšar i lik žycharoŭ Biełarusi u mieżach utnografičnych pawodle statystyčnych danych 1914 hada (pačatak) J. W. Prypowieść ab starym mužu i hožaj dziewie (sa stara biełaruskaj literatury) W. Łastoŭskaha. Rusałki, fantazija Źmitraka Biaduli. Eneida. Usaho pa kaliwu. Kronika. Šarady. Žarty.

Redaktar wydawiec W. Łastoŭski. Wilnia Zawalnaja 7.

× **Wychad z rasiejskaha paddanstwa.** Srok dla wystupleńnia z rasiejskaha paddanstwa pradoŭžany da 24 wieraśnia staroha stylu (7 kastryčnika nowaha stylu).

× **Uznaŭleńnie kredytowych operacyjaŭ.** Treciaje Wilenskaje Tawarystwa Uzajemnaha Kredytu dastała razrašeńnie pačać iznoŭ swaju rabotu, prarwanuju 1815 roku.

× **Tawarystwa dla handlu lesam** Tutaka stwaryłasia komandytnaje tawarystwa pad firmaj «Tawarystwa les na-ŭłaśnikaŭ u Wilni» Meta nowaha tawarystwa—razumnaje karystańnie z lesu i handal drewam.

× **Stadthaŭptman** uwiedamlaje, što ŭsie ułaśniki abo upraŭlajučyja damami, katoryja nie zdali dahetul miednyja blachi ci pakryŭki ad piečaŭ pawinny zrabic heta nie paźniej da 2 kastryčnika. Niespaŭnieńnie hetaha zahadu ciahnie za saboju srohuju karu.

× **Zahad ab pradažy harbaty.** Načalnik upraŭleńnia Litwy publikuje zahad wodłuh katoraha paŭki harbaty pawinny mieć točnaje aznačeńnie ich wahi. Pry funtach zaŭiody pawinna być aznačana ci jany ruskija ci niamieckija. Narušeńnie hetaha prykázu ciahnie za saboju štraf 20.000 marak abo 6 tydniaŭ turmy,

× **Rabunak na hranicy.** Tyja, što pryjaždžajuć z Rasiei, žalacca na istnujučy na pahraničnaj stancyi Tarošyno abyčaj čyrwona—hwardzistaŭ rabawać pasažyraŭ. Wiarnuŭšyjasia hetymi dniami kažuć, što ich partyju z 25 asob čyrwonyja hwardzisty zatrymali i raździeŭšy da hołaha žanok biazstydna ich razhladali. Z wopratki wyporywali podšyŭki, adrywali padošwy i absacy. Čyrwonyja hwardzisty zrabawali hetuju partyju na 150 tysiač, pryčym tolki u adnej damy adabrali brylantaŭ na 40 tysiač.

× **Palawańnie na waŭkoŭ.** Kamanda 10 armii zahadam ad 18 wieraśnia pazwalaje kožnamu bić waŭkoŭ, ale užyćcie pry hetym ahniastrełnaha aružža dazwolena tolki tym, chto maje na heta pazwaleńnie. Za zabićcio staroha waŭka kazna daje 20 marak i 10 za maładoha. Dokazam służać łapy zabitaha waŭka.

× **Temperatura.** Najwyšejšaja i najnižejšaja temperatura za apošnija dni była pawodłuh Celsija):

	najwyš	najniž.
26—27	+ 15,2°	+ 9,0°
27—28	+ 14,1°	+ 6,3°
28—29	+ 15,0°	+ 8,5°
29—30	+ 13,0°	+ 5,8°

Z USIAHO KRAJU.

Rejhstag ab našym krai.

Hłaŭnaja kamisija Rejchstagu ad 26 wieraśnia. Imperski Kamisar dla zaniatych ziamiel na ŭschodzie zajawiŭ pamiž inšym: „Suproć našaje školnaje palityki u Litwie z nijakaha boku nia wykazana niazhody“.

Deputat, palak Seyda, rezka wykazwajecca suproć ułučeńnia polskaje ziamli u Litwu. U regulacyi polskaha pytańnia zainteresawana ŭsia Europa.

Pawarot wučycialoŭ. Za apošni čas wiertajecca śmiat wučycialoŭ, byŭšych u rasiejskich školach, z Rasiei u naš kraj. Wiarnułasia užo bolš za 200 wučycielaŭ.

Hetymi dniami prybyŭ nowy transport z 60 wučycialomi.

Litoŭskaja biežanskaja kamisija.

Litoŭskaja Taryba stwaryła kamisii pry ŭsich łagierach dla biežancaŭ, što pry ruskaj hranicy. Aprača taho znachodziacca paŭnamočnyja u karantynnych łagierach: Hrodnia, Biełastok, Pinsk, Šaŭli, Uciany, Padbrodzie.

Telegrafny taryf.

Wodłuh nowaha zahadu—telehrafny taryf u nas i ŭ Prybaltycy taki: słowa —15 fenig., adnak nia mienš, jak 1.50 f. za telhramu. Dadatkowy zbor 3 fenigi za słowa ale nia mienš 15 f. za telegramu.

BICERY (Uładysłaŭskaha pawietu). Za paŭtornaje chapaŭnictwa pry spaŭnieńni służbowych abawiazkaŭ niamiecki pierawodčyk Fajdenhammer zasudžany na try miesiacy turmy. Asoby, što jamu dali chapuna zasudžany na 150 marak i 30 dzion turmy.

HORADNIA. Na Miaščanskaj wulicy zładziei spustošyli dom i zabrali 30 tysiač marak.

· Stary Spilenski zatrymaŭ na wulicy60-letniuju žančynu z konaŭkaj małaka, pierš jaje adłupcawaŭšy adabraŭ małako. Jaho addali pad sud.

BIEŁASTOK. Na Dzikoj wulicy z 14 na 15 wieraśnia wykrali u adnym dome usiu elektryčnuju pryładu.

DRUSKIENIKI. Handlar Šloma Sinies ustroiŭ tutaka patajnuju myławarniu i zajmaŭsia zabaronienym handlem spirtowymi napitkami. Jaho zasudzili na 30 dzion turmy abo 150 marak štrafu.

LEWONY Młynar Icka Brazinski zajmaŭsia skupleńniem wialikich zapasaŭ žyta i wywaziŭ ich z ziamiel upraŭleńnia. Jaho zasudzili na 3 miesiacy turmy i 500 marak štrafu.

ŁASOSNA. Furman Todel Garnicki zawioz u žniŭni da młyna woz žyta byccam z paručeńnia swajho krejsamtu. Za narušeńnie prykazu ab rekwizycyi uradžaju Garnickaha zasudzili na adžin miesiac turmy i 3 tys. marak štrafu.

WIERACHPOLLE. Tutaka pačali wielmi časta kraści koni. Za apošnija dni ad dwuch sialanaŭ ukrali pa adnym dobrym kani. Za zwarotak ukradzienych kaniej, ŭłaścicieli abiacajuć pa 300 marak.

KARMIŁAWA. (pad Kowram) Litoŭski katalicki žarocki sajuz adkrywaje u kastryčniku u swaim tutejšym majontku sielska haspadarskuju školu dla dziaŭčat. Kurs 2 ch letni. Jon abymaje: usie haliny ziemlarobstwa, sadawodstwa, pčaławodstwa i h. d. Prymajecca dzieci sialan na nižej za 12 hadoŭ.

URUDOMN (Maryjampolskaha pawietu. Krajshauptman rabiŭ u maji i čyrwieni miesiacy raskopki geckaha wała u tutejšych wakolicach. Znajšli roznyja ręčy miednyja i žaleznyja a tak sama łancarnyja wyraby. Samaje cikawaje—heta bronzawy braslet z dyjametram u 18 santymetraŭ.

Sudziačy z rečaŭ u tutejšych wakolicach goty znajchodzilisia u I i II stalecciach pasla Naradžeńnia Chrysta. Mnohaličyja ręčy damowaj ha padarki świedčać ab tym, što goty tady užo wiali asiełу sposab žyćcia.

Ukraina.

KIJEU. Hazety pawiedamlajuć, što siudy pryjaždžajuć ważnyja sarodniki i členy byŭšych rasiejskich zakona daŭčych korporacyjaŭ.

WIESTKI Z RASIEI.

Biełaruskaja hazeta ŭ Piecia̅rburzie.

Niadaŭna Biełaruski Pieciarburski Komisaryjat pačaŭ wydawać wialikuju tydniowuju ilustrowanuju hazetu «Чырвоны шлях» № 4 «Чырвонага шляху» konfiskowany bolšewikami za staćciu za niezaležnaść Biełarusi „biez caroŭ i sawietaŭ".

MASKWA. Hazeta «Мір» danosić, što dekret ab ahulnym terrory zništožany. Lenin u Centralnym Kamitecie ščyra prasiŭ warnucca da dobrych tradycyjŭ rewalucyi. Paśla hetaha bolšaść wyskazałasia procił terroru.

MASKWA. «Извѣстія» publikujuć piśmo adnaho francuza na imia Puankare, jakoje raskrywaje intryhi sajužnikaŭ u Rasiei. Da hetaha piśma «Извѣстія» dadajuć pajaśnieńnie, u jakim pamiž inšym kažacca: „Paśla raskryćcia zmowy francuskich zmоŭnikaŭ Lekarta, Grenara i K°, sajuznaja prasa abwiniała nas u prowokacyi. Paśla taho, jak my apubiikawali hety dakument, jana nie aśmielicca adkazwacca ad istnawańnia podłaj awantary, arhanizawanaj oficyjalnymi pradstaŭnikami sajužnikaŭ".

BERLIN. Z apošnich wiestak Sawieckaje wojska adstupiła u kirunku Šenkursku i Kotlasu. Čecha-sławaki prasunulisia ŭ kirunku da Permu. Sawieckaja flotylija na Wołzie zaniała Častopol na Kamie. Sawieckaje wojska zaniało Aleksandraŭski Haj.

Kanferencija u Ufie, na katoraj byli čecha-sławaki, abwieściła niezaležnaść Sibiru. Spaŭnialny kamitet uradu składajecca z 5 asob, jakija niasuć adkaz pierad konstytucyjnym schodam. Hłaŭny punkt prahramy konferencyi: baračba z Niamieččynaju i adabranie adarwanych ad Rasiei ziamiel.

BERN. Tutejšaja agientura uradu Sawietaŭ uwiedamlaje: u Maskwie dadzieny prykaz aryštawać anhlickich i francuskich konsulskich čynoŭnikoŭ. Hetyja asoby uciakli da narweskaha konsulstwa. Nia choćučy abrazić narweskuju ŭładu, sawiecki urad zahadaŭ abružyć saldatami narweskaje konsulstwa, kab prymusić anhlijcaŭ i francuzaŭ zdacca na dobraj woli.

HELSINGFORS. Wialiki kniaź Michail i jaho sekretar, jak čuwać, aryštawany u Permi.

PARYŽ (Hawas) Brytanski wajenny agient na Kaŭkazi zabity 15 wieraśnia u Uładykaŭkazie.

ŠTOKHOLM 28.IX. Ruskaja pressa padaje adozwu Lenina da byŭšych senataraŭ i členaŭ Hasudarswiennaha Sawietu pracawać u palityčnych i zakonadaŭčych ustanowach.

MASKWA. U časie nabaženstwa była skradziena słaŭnaja ikona Božaje Maci, pry čym pop, što jaje baraniŭ śmiarotna ranieny. Urad pačaŭ samaje enarhičnaje śledztwa.

Z usiaho świetu.

BERLIN (W.T.B.) 29.IX. Hłaŭnaja kamisija Rejchsagu, što a mieła dośtuhuju naradu z kancleram i štats-sekretaram Hince. Stwaryŭšajesia ŭnutranaje pałažeńnie wymahaje ci utwarajenia razw azki. Na pieršym paradku staić pytańnie ab astaŭleńni na miejscy abo wychadzie Rejchskanclera, ra druhim ab chutkim sazwańni Rejchstagu.

BERN (W.T.B.) 26.IX. Na hadawym schodzie šatlandskich rabočych u Glezgo wyjaśniłasia roznahałośsie pamiž prawadyrami amerykanskich i šałandskich profesijanalnych sajuzaŭ. Filip Snaŭden skazaŭ: „Chaj amerykancy nia dumajuć, što any adryja na ziamli Rensej Makdonald skazaŭ: «Amerykancy žywuć nie wiedajučy našych sprawaŭ;

U wajennych sprawach jany zastalisia na čatyry hady, a ŭ sprawach rabotničaha ruchu jany zastalisia na celaje paŭsta ećcie.

TEЛEHRAMY.

Niamieckija apawiaščeńni

27.IX. Zachodni teatr.

U Šampani pamiž wysylami na zachod ad Swipp a taksama na paŭnočny zachod ad Werlen pamiž Argonami i Maas francuzy i Amerykancy pačali učora swaje mocnyje šturmy.

Artyleryjskaja bitwa rasšyrylasia na zachod da Rens i na uschod da Mozel. Čaściowyja ataki woraha paśla horačaj litwy adbity. Na ważniejšych čaściach frontu bitwa piechaty pačałasia paśla wialikaha artyleryjskaha ahniu.

Na zachad ad Eń francuzy, na ŭschod ad Argon amerykancy z wialikim likam pancyrnych automabilaŭ rušyli na našyja pazycyi. Pry Tajur i pry Klupon paŭtornym šturmami woraha udałosia prasunucca upierad cieraz našuju pieršuju bajawuju liniju da wysaty pry Tahlur i pry Fonteń-an-Dormua. Tutaka worah byŭ zatrymany. Najbolš silnymi byli jaho šturmy pry Obriw i Sompiu. Jany złamalisia pierad našymi linijami z samymi ciažkimi stratami. Na poŭnač ad Sarne paŭtornyja šturmy tak sama złamalisia.

Miž Argonami i Maas worah prasunuŭsia upierad cieraz našuju pieršuju bajawuju liniju do Monblenwil—Monfuken. Tutaka worah byŭ zatrymany.

Pieršy dzień bitwy šyrokaje nastupleńnie woraha nie ŭdałosia dziakujučy upornaści našaha wojska.

28.IX Zachodni teatr.

Anhlijcy atakujuć na Kambre i bolš na poŭdzień. Francuzy pradaŭžajuć swaje šturmy u Šampani. Amerykancy na uschod ad Argon. Hetyja ważniejšyja operacyi zwiazany z čaściowymi nastupleńniami pamiž Ipram i Skarp a taksama miž Ajet i Eń.

Front Ruprechta Bawarskaha i hienerał-an šefa f. Ben'a: Pamiž Ipram i Skarp nastupajučy worah adkinuty. Pamiž darohami, što wiaduć z Arras i Perron na Kambre anhlickija i kanadskija dywizyi paśla haračaha boju pawiali ataki. Z abiedźwiuch staron Markijon pamiž Mewre i Grenkur a taksama miž Ribkur Wille-Gilen pieršy šturm złamałsia pierad našymi linijami. Pry Enšy worah prasunuŭsia na Burlon, pry Awrenkur na Flekjer. U časie bitwy jamu udałosia adciснuć nas na liniju Oassi-lo-Weržе.—Hejnkur. Liniju Burlon — Rybkur my utrymali. Pierad našymi pazycyjami pamiž Rybkur i Wille-Gilen usie šturmy woraha złamalisia. Pamiž Epji i Bellikur mocnyja anhlickija i amerykanskija šturmy adkinuty. Pry Lempir nawiet adcisnuli woraha ad jaho raniejšych pazycyjaŭ.

Front niamieckaha Naślednika i Galwica: Pamiž Ajet i Eń adkinuta čaściowaje nastupleńnie woraha na uschod ad Woksejon i na zachod ad Žuji.

U Šampani francuzy pradaŭžali swiežymi dywizijami swaje šturmy a na uschod ad Argon amerykancy. Francuzy mahli prasunucca u swaich šturmach tolki krych. Monfokon my ačyścili dziela niebiaśpieki być adrezanymi. Dalejšyja šturmy woraha złamalisia pierad našymi nowymi linijami. Francuzy i amerykancy paniaśli iznoŭ učora ciažkija straty.

My źbili učora 33 samaloty. Paručnik Rume mieŭ učora swaju 45-ju pieramohu; paručnik Lorcer 44 ju.

29.IX. Zachodni teatr.

Anhlijcy razam z belgami rasšyryli swaje šturmy na Flandryju i pradaŭžali u kirunku na Kambre, Francuzy i amerykancy atakawali iznoŭ u Šampani a taksama pamiž Arhonami i Maas.

Front Ruprechta Bawarskaha: Ad morskaha bieraha da bolš na poŭdzień ad Liss ŭ nočy haračaja ahniawaja bitwa, katoraja na ranicy pierajšła ŭ samy mocny barabanny ahoń. Woraħu udałosia pačaści udzierciśa ŭ našyja linii. Paśla abiedu ataka woraħaŭ zatrymana na linii na poŭdzień ad Diksmajden — Merkiem — Hutholst—Westruzbek — Pašendal — Becelar—Zanwort — Hollebek. Na hetaj linii wiečaram adbity nowyja šturmy pry pomačy rezerwaŭ.

Na zachad ad Kambre my z pryčyny straty pazycyi z abodwuch bakoŭ ad Markijon u bitwach 27 wieraśnia adciahnuli nazad našy front na liniju Arle Obinji—zachad ad Kambre i za kanał na paŭdzionny zachad ad Kambre—Markojn. Ruch zrobleny u nočy biaz ŭmieški woraha. Paśla abiedu worah atakawaŭ wialikimi siłami ale byŭ adkinuty.

Front Niamieckaha Naślednika: Miž Ajet i Eń my biaz umieški woraħaŭ adciahnuli nazad našyja linii za kanał Uaz—Eń. Pamiž Arhonami i Maas worah pradaŭžaŭ swaje šturmy. Našaje wojska atrymała tam bliskučuju udaču ŭ adbićci. Francuzy, atakawaŭšyja na ŭsim froncie da 6 razoŭ silnymi eskadrami broniawych automobilaŭ, adbity ŭ zaŭziatych bitwach. Adna ich udača—heta zaniaćcie Sompiu i maleńkich buchtaŭ našaha abaronnaha frontu. U Argonach my z pryčyny ruchu woraha na daliпu Er adciahnuli nazad našuju liniju na Binarwil—Apromon. Na hetaj linii amerykancy wiali ličnyja šturmy z świežymi dywizijami. Worah adcisnuŭ našuju liniju da lesu Kionel i Fe. Na usim inšym froncie šturmy woraha adbity z wialikimi stratami dla jaho našym ručnym ahniom i kontratakami.

Našyja nadpawietranyja eskadry atakawali z wialikaju udačaj šturmujučyja kalonny woraha. Na ŭčorajšych bitwach my žništožyli bolš za 150 broniawych automobilaŭ. My źbili 32 samaloty i 3 balony na prywiazi.

Kala wajny.

BERLIN (W.T.B.) 26.IX. **Uradowa**. U Atlantyčnym acejani našyja padwodnyja łodki zatapili 28 tysiač tonnaŭ, pamiž inšymi adzin amerykanski parachod—cystern.

WIENA (W.T.B.). 28.IX. *Uradowa* Na albanskim wajennym teatry našyja wojski zaniali zamiesta baŭharaŭ Elrezak Ochryda. Ataki worahaŭ tutaka adkinuty.

BERLIN (W.T.B.) 27.IX. U blakadnaj zonie Siarodziemnaha mora našyja padwodnyja łodki zatapili 3 parachody i kolki parušnikaŭ—razam kala 15 tysiač tonnaŭ (u tym liku adzin pasažyrski parachod na 7 tysiač tonnaŭ).

Biełaruskija pieśni

Hrodnienskaje huberni.

Kab ja toje hora znała,
Nia jšła-b zamuž, a hulała.
Zamuž pajšci, treba znaci:
Pozna lehčy, rana ŭstaci
Da dnia plečku natapić,
Dziażu chleba zamiasici.
Ja chleb miašu, ruki ŭ cieście,
Dzicia płača u kałyscy.
Ja świakrowi pakarusia —
Świakroŭ dzicia pakałyša,
A moj miły toje zkaje,
Usio napastwa adkładaje:
„Špi, žonačka, maładzieńka,
Tabe nočka karacieńka,
U ciabie dziacina maleńka".

Z-pad duba darožańka, z-pad duba.
Nia daŭ mnie Pan Boh, kamu ja była luba.
Z-pad wišni darožańka, z-pad wišni,
Nia mnie Pan, Boh, kamu ja była ŭ myśli.
Oj, to nia taja darožańka, nia taja,
Addali mianie za Jasieńku— hultaja
Jak kanapielki ŭ bałociečka ŭtaptali,
Tak wy mianie nialubomu addali.
Jak kanoplam ciažka ŭ bałocie hnici,
To jšče mnie ciažej za nialubym žyci.

Oj, wyras jawar zialonieńki
Oj, rana, jawar zialonieńki.
Na tym jawaru załataja rasa,
Załataja rasa—Hanulina krasa,
Hanulina krasa—kasa da pajasa.
Pawańki lacieli, na jawaru sieli,
Kryłcami stranuli, rasu astranuli
Žbiary tuju rasu u cynowu misku,
Z cynowaj miski ražliŭ try kubočki.
Pieršy kubak ajcu i matcy pici,
Druhi kubak swaćkі daryci,
Treci kubak samoj maładzieńkaj,
Samoj maładzieńkaj miadok sała-dzieńki.
Oj, rana, miadok sаładzieńki.

Aj, u ŭdowańki try synočki było,
Aj, da ŭdowańki try listočki pryšło.
Uzjała ŭdoŭka, pračytała,
Biełу ručki załamała:
«Synki maje, wy małesieńkija,
Na što ž wy ŭsie try raŭniusieńkija?»
Samy staršy wymaŭlajecca
Sieradolšy wyhawarwajecca,
Samy mienšy nia špirajecca,
U tuju słužbu prybirajecca.
Starša siastronka kania siadłaje,
A siaradolša chustу kačaje,
A sama mienša bratka pytaje:
«Kali, bracišku, u haścioch budzieš»,
— Tady, siastronka, u haścioch budu
Jak z mora kamień na wierch wyplywie,
Jak złota piora na dno patanie!